

ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ปณณพศ์ วงศ์ณาศรี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

อีเมลล์: lekpunnapong@hotmail.com

บทคัดย่อ

ทุนทางสังคม เป็นสินทรัพย์สาธารณะที่มีค่าของสังคมอันเกิดจากการที่มนุษย์ได้หล่อหลอมสั่งสมขึ้นมาเกิดเป็นบรรทัดฐาน วัฒนธรรม กฎมณเฑาะฏท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุนชั้นพื้นฐานของสังคมที่ช่วยเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน ฉะนั้น กลไกการบูรณาการทุนทางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันตามบริบทของท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นจึงมีความสำคัญ โดยการบูรณาการทางความรู้ ความคิด กับทุนสังคมนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับทุนทางสังคม และข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยพบว่าทุนทางสังคมก็เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการบูรณาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในทุกด้าน โดยอาศัยกลไกประชารัฐหรือความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น โดยข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นโดยอาศัยกลไกประชารัฐ ประกอบด้วย 1) นโยบายการบริหารของผู้นำยึดหลักกลไกประชารัฐที่ดีเป็นแนวทางในการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น 2) นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนประชาชนในเชิงรุก และ 3) นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแสวงหาความร่วมมือในรูปแบบของเครือข่ายใหม่ และการรักษาเครือข่ายเดิม เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามหลักการกลไกประชารัฐที่ดี

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม, การพัฒนาท้องถิ่น

Social Capital and Policy Proposal of Integrating the Social Capital for Local Development.

Punnapong Wongnasri

Mahamakut Buddhist University, Srithamsokkaraj Campus,

Nakhon Si Thammarat 80000, Thailand

E-mail: lekpunnapong@hotmail.com

Abstract

Social capital is the valuable asset of the society emerged from socialization to be social norm, culture and folk wisdom and others. This is the social basic for develop economy, society and environment. Thus, integration mechanism by applying social capital which is different for each local as local contexts to be integrated by knowledge, idea with social capital which is very important to local development. This article has objective to study the basic concepts of social capital and policy proposals for integration social capital to develop locality. It found that social capital is very significant to be integrated for local development in every approaches by applying good governance as civil state or collaboration between public sector, private sector and civil society to develop economy, society and environment. For the policy proposal for integration the social capital for local development are consisted of three issues which are; 1) policy of the executive which focusing on good governance as the administration mechanism by integration social capital to develop locality, 2) policy for local organizations to create the active public participation and 3) policy for local organizations for creating networks and maintain old networks for economics and social development.

Keywords: Social capital, Local development

บทนำ

นับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศในฐานะที่รัฐจึงเป็นผู้นำในการพัฒนา ได้เริ่มต้นด้วยการเร่งลงทุนพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการผลิตและนำผลผลิตจากชนบทออกสู่ตลาด เร่งระดมการผลิตสินค้าจากฐานทรัพยากรที่มีอยู่เหลือเฟือ รวมทั้งขยายทรัพยากรไปเป็นวัตถุดิบในการผลิตในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ผลจากการพัฒนาที่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในแต่ละยุคสมัย ได้ก่อให้เกิดปัญหาการพัฒนาที่ไม่ได้สัดส่วน เมืองบางเมืองเจริญเร็วกว่าชนบทมาก จนเกิดการอพยพเข้ามาสร้างปัญหาเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เศรษฐกิจในภาพรวมที่ขยายตัว แต่กลับมีส่วนแบ่งทางรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน จึงเริ่มมีปัญหาดังกล่าวหลายรูปแบบมากขึ้น วัฒนธรรมอันดีงามเริ่มถูกละเลย ทรัพยากรธรรมชาติค่อย ๆ ร่อยหรอลงจนยากที่จะฟื้นฟู และบางประเภทก็ไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับมามีเหมือนเดิมได้ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มีและเหมาะสมก็เสื่อมโทรมลงจนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) เป็นต้นมา สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงปรับเปลี่ยนแนวคิดของการพัฒนา จากที่เคยกำหนดเป็นด้าน ๆ มาให้ความสำคัญกับการบูรณาการในทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งแนวคิดและทิศทางที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น เพื่อให้เกิดความสมดุลและมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา พร้อมกับปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินการให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาให้มากที่สุด ในการจัดทำแผนฯ 9 (2544 - 2549) สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้อัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย นอกจากในเชิงการจัดการที่ให้ รู้ รัก สามัคคีแล้ว มาเป็นปรัชญานำทาง พร้อมทั้งกำหนด 7 ยุทธศาสตร์หลักที่ครอบคลุมในเรื่องของการบริหารจัดการที่ดี การพัฒนาคน และการคุ้มครองทางสังคม การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งการพัฒนาความเข้มแข็งทางด้านวิทยาศาสตร์ ทั้งหมดนี้ เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่ดี มีสุขของคนไทย จนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550 - 2554) ยังคงน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดย

ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างสมดุล การอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขในสังคม และการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุน 3 ด้าน ได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและความอยู่เย็นเป็นสุขของคนในสังคมในปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังพัฒนาประเทศ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2555 - 2559) โดยยังคงยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและ “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ เป็นไปในแนวทางที่ยั่งยืนและสร้างความสุขให้กับคนไทย โดยทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 จะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในอนาคตต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน โดยขยายการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพ จาก 3 ทุน ทั้งทุนสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็น 6 ทุน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม มาใช้ประโยชน์อย่าง บูรณาการ และเกื้อกูลกัน

ทุนทางสังคม จึงเป็นต้นทุนที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ และการบริหารประเทศที่ผ่านมาของไทยก็ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ เพื่อที่จะนำทุนทางสังคมมาใช้ประโยชน์ให้สูงสุดและสอดคล้องกับศักยภาพ อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจเกี่ยวกับทุนทางสังคมและการนำทุนทางสังคมมาใช้ประโยชน์ มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการให้คำอธิบาย ในบทความนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับทุนทางสังคม และข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น รายละเอียดดังนี้

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับทุนทางสังคม

คำว่า “Social Capital” นั้นได้ถูกเรียกแตกต่างกันไป เช่น ทุนทางสังคม ทุนสังคม ทุนของสังคม ต้นทุนทางสังคม โดยในประเทศไทยมีการใช้คำที่สับสนระหว่างคำว่า “ทุนทางสังคม” กับ “ต้นทุนทางสังคม” ซึ่งคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายก็คือ ทุนทางสังคม ส่วนคำว่า “ต้นทุนทางสังคม” จะใช้คำในภาษาอังกฤษว่า “Social Cost” ซึ่งหมายความถึงต้นทุนที่ใช้แล้วไม่สามารถที่จะเรียกคืนมาได้ แต่ทุนทางสังคมนั้นถือเป็นทุนที่มีอยู่ หรือสามารถทำให้

ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้แต่จะไม่ใช้ทุนที่เมื่อนำไปลงทุนแล้วหมดไปเหมือนกับต้นทุนทางสังคม

การให้ความหมายของทุนทางสังคมในประเทศไทยนั้นมีการให้ความหมายที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับมุมมองต่อมิติและสถานการณ์ของบุคคลนั้น ๆ โดยส่วนมากแล้วทุนทางสังคมถูกมองผ่านแนวคิดเรื่องชุมชนในฐานะที่จะเป็นพลังในการประสานความร่วมมือ โดยใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมในการเป็นทุนสำคัญในการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า การให้ความหมายของทุนทางสังคมของแต่ละคนแต่ละชุมชนหรือแต่ละระดับนั้น มีความแตกต่างกันไปตามบริบทและสถานการณ์ที่พูดถึงเรื่องดังกล่าว และขึ้นอยู่กับการนำทุนทางสังคมมาใช้ในแต่ละสถานการณ์ด้วย (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. 2547: 59)

ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายทุนทางสังคม คือการที่คนมารวมกันเอาความดีมารวมกัน เอาความรู้มารวมกัน เรียกว่าเกิดทุนทางสังคมซึ่งนำไปสู่พลังทางสังคมที่แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ทุกอย่าง (ประเวศ วะสี. 2542: 32)

อานันท์ กาญจนพันธุ์ มองทุนทางสังคมว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน ทั้งด้านการสังเคราะห์ การเพิ่มโอกาส การพิทักษ์สิทธิ ซึ่งน่าจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การมองระดับทุนทางสังคมจะต้องมองจากประเด็นพื้นฐานหลักสามประการ คือ พื้นฐานทางความคิด และอุดมการณ์ของระบบสวัสดิการไทย พื้นฐานทางความคิดขององค์กรเอกชนอิสระในสังคมไทย และวิถีการสนับสนุนองค์กรเอกชนอิสระในการปรับเปลี่ยนบทบาทความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสมัยใหม่ กฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ทางสังคมในการตอบแทนกัน การใช้ประโยชน์ร่วมกัน ต่างก็เป็นรูปแบบของทุนทางสังคมซึ่งจะเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนได้เข้าถึงทรัพยากรตามสิทธิของตนอย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ ท่านยังเห็นว่า การระดมทุนเพื่อสังคมบนพื้นฐานของระบบคุณค่าที่มีในสังคมจะมีการขยายตัวและขยายตัวได้มากขึ้น บนเงื่อนไขที่ ประชาสังคมมีความเข้มแข็ง (อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2544: 20)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ นักคิดอีกท่านหนึ่งได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องของทุนทางสังคมไว้ว่า ทุนทางสังคมของคนไทยไม่ใช่มีความหมายเพียงแต่คุณภาพของคนในสังคมที่มีอนามยดี การศึกษาดี และมีสมรรถภาพในการผลิตเท่านั้น คนไทยยังมีทุนทางสังคมอีกมากมาย เพียงแต่ว่าทุนทางสังคมเหล่านั้นไม่ได้สร้างโอกาสพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ก้าวหน้าตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2541: 6) อันได้แก่

- 1) ความสัมพันธ์ที่ดีของครอบครัวและเครือญาติ และกับผู้อื่นในชุมชน เช่น แรงงานคืนถิ่น ต้องอาศัยครอบครัวและเครือญาติในการดำรงชีวิต
- 2) ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้จากครอบครัวและชุมชนสามารถปรับและเป็นส่วนสนับสนุนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ได้
- 3) ความรู้พื้นบ้านเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย สมุนไพร หมอพื้นบ้าน
- 4) การรวมกลุ่มเป็นองค์กรประชาชนในชุมชน เช่น กลุ่มเหมืองฝาย กลุ่มสังฆะ ออมทรัพย์ กลุ่มดูแลรักษาป่าชุมชน
- 5) การมีความสุขจากความสงบและความสันโดษ
- 6) การมีเศรษฐกิจที่หมุนเวียนอยู่ในชุมชนเช่น การจ้างงาน การบริโภคทรัพยากรในชุมชนซึ่งหากต้องการให้การลงทุนทางสังคม จะหมายถึง การพัฒนาคน ก็ต้องพัฒนาด้วยมาตรฐานของคนไทยที่มีอยู่มากมายและหลากหลาย

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม มีความเห็นว่า ทูทางสังคมเป็นนามธรรม ซึ่งหมายถึง ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ความสามัคคีรวมพลัง การมีองค์กร มีหน่วยการจัดการจัดระบบต่าง ๆ ในชุมชน มีศิลปวัฒนธรรม มีจิตรวมใจ มีศีลธรรม มีความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียวกัน เป็นพื้นฐานให้ท้องถิ่นและชุมชน มีการพัฒนาที่เข้มแข็งต่อเนื่อง และยั่งยืนซึ่งทุนทางสังคมต่างจากทุนเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นรูปธรรมเป็นตัวเงิน วัตถุ แต่ทุนทางสังคมเป็นนามธรรมเป็นจิตใจ เป็นจิตวิญญาณ เป็นความรู้ ความสามารถ เป็นพลังงานทางสังคมที่จะขับเคลื่อนเพื่อให้สังคมก้าวไปข้างหน้า และเป็นฐานยึดโยงใยยามที่ชุมชนและสังคมอาจจะอ่อนไหวเป็นปัจจัยที่สำคัญ และมีคุณค่ามากต่อกลุ่มคน องค์กรและชุมชน ซึ่งสรุปได้ว่า “ทุนทางสังคมเปรียบเสมือนจิตวิญญาณของสังคมที่มีคุณค่า และเป็นพลังสำคัญให้แก่บุคคลฉันใด ทุนทางสังคมก็มีคุณค่าและเป็นพลังสำคัญให้แก่ชุมชนและสังคมฉันนั้น” (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. 2541: 8)

ปิ่นวดี ศรีสุรธณ สรุปในงานวิจัยว่า “ทุนทางสังคม” (Social Capital) ที่ถูกนำมาใช้แตกต่างกันสืบเนื่องมาจากฐานคิดที่แตกต่างกัน โดยตัวแนวคิดเองแล้วเป็นแนวคิดที่กล่าวถึง “ความสัมพันธ์ทางสังคม” ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดการร่วมมือของคนในสังคมสามารถมีความหมายทั้งในระดับปัจเจกและกลุ่ม การนำคำว่าทุนทางสังคมมาใช้ในสังคมไทยมีพลวัตของความหมายจนเปลี่ยนไปเป็น “การเป็นทุนของสังคม” ซึ่งทำให้เกิดการรวมเอาแนวคิดอื่น ๆ เช่น ทุนวัฒนธรรม ทุนธรรมชาติ ทุนภูมิปัญญา มาเป็นองค์ประกอบของทุน

ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ทางสังคมด้วย โดยเห็นว่าการพัฒนาทุนทางสังคมจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. 2546: ก) แนวคิดทุนทางสังคมมีฐานะเป็นแนวคิดเชิงบูรณาการที่ภายใต้การผสมผสานแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ กับสังคมวิทยา มาได้ต่อการดำเนินนโยบายการพัฒนากระแสหลักที่มุ่งเน้นในเรื่องความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากเกินไป

ดาเรศ ชูยก (2548: 11) ให้ความหมายของทุนทางสังคม คือความสัมพันธ์ภาพที่ดี เอื้ออาทรช่วยเหลือ ความร่วมมือร่วมใจ บนพื้นฐานจิตสาธารณะอันเป็นกระบวนการทางสังคมในทิศทางบวก คือช่วยเหลือบูรณาการ ผสมผสานกัน

สรุปได้ว่า ทุนทางสังคมมีอยู่ 2 ส่วนด้วยกันคือ 1) เป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ในตัวบุคคล ชุมชน กลุ่ม/องค์กร ประเทศนั้น ๆ อยู่แล้ว 2) เป็นทุนที่ต้องมีการบูรณาการเพื่อให้เกิดผลที่มีคุณค่าสำหรับการพัฒนาตนเอง ชุมชน กลุ่ม/องค์กร และประเทศนั้น ๆ ดังนั้น ในการพัฒนาทุนทางสังคมให้มีความยั่งยืนการศึกษาถือเป็นจุดเชื่อมโยงที่จะสามารถบูรณาการองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางสังคมให้มีการพัฒนาอย่างยาวนานและยั่งยืนส่งผลต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

การจำแนกระดับของทุนทางสังคม

กมล บุญเขต และคณะ (2557: 27) ได้สรุปว่า ทุนทางสังคม มี 3 ระดับคือ

1. ระดับมหภาค ทุนทางสังคมจะครอบคลุมบริบทขององค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างแบบเป็นทางการ เช่น รูปแบบของการปกครอง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกฎหมาย ระบบความคิด ความเชื่อที่สอดคล้องกับกฎหมาย ระดับของการกระจายอำนาจ และระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ตัวอย่างเช่น กฎหมายวิสาหกิจชุมชน หมายความว่า เมื่อรัฐออกกฎหมายวิสาหกิจชุมชนขึ้นมาทำให้เอื้อต่อการรวมกลุ่ม การระดมทุน รวมทั้งการสนับสนุนที่กลุ่มจะได้จากภาครัฐมีมากขึ้น ดังนั้น ในกรณีนี้ ปัจจัยแวดล้อมภายนอกในระดับมหภาค อันได้แก่ การมีกฎหมายวิสาหกิจชุมชนขึ้นมาทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่จะมีการระดมทุนเพื่อทำธุรกิจชุมชน

2. ระดับจุลภาค ทุนทางสังคมถือเป็นศักยภาพของการรวมตัวขององค์กร ในแนวนอน รวมทั้งเครือข่ายในการพัฒนา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ อันได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับสาระ วิถีคิด ความเข้าใจ และการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ของประชาชน (Cognitive) และเรื่องของโครงสร้าง (Structural) สำหรับทุนทางสังคมที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสาระหรือวิธีการคิด (Cognitive) เป็นเรื่องของ การให้คุณค่า (Values) ความเชื่อ (Beliefs) ทศนคติ

(Attitude) ความไว้วางใจ (Trust) ความสามัคคี (Solidarity) และการต่างตอบแทน (Reciprocity) คุณค่าเหล่านี้ถือว่าเป็นคุณค่าร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน และเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ส่วนรวมมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น ตลอดจนสมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้และเกิดความรู้ความเข้าใจเพียงพอที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจการของกลุ่มได้

3. ทูทางสังคมที่เป็นเรื่องโครงสร้าง ถือว่าเป็นองค์ประกอบและระดับการปฏิบัติของสถาบันท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่สามารถตอบสนองต่อการทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา ทูทางสังคมในลักษณะดังกล่าวมักเกิดในองค์กรการแนวราบที่มีความเป็นเครือข่าย และสิ่งที่มีมักจะเห็นหรือเกิดขึ้นตามมาในองค์กรการแนวราบและเครือข่ายดังกล่าว คือกระบวนการตัดสินใจที่มีความโปร่งใส การมีผู้นำที่รับผิดชอบ และการปฏิบัติโดยผู้คนในชุมชนเองเพื่อตอบสนองต่อประโยชน์ของส่วนรวม

นอกจากนี้ หากให้เกณฑ์ ระดับ ทิศทาง และความจำเป็นในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ สามารถจำแนกออกเป็น 5 ระดับ (ดาเรศ ชูยก. 2548: 11) ดังนี้

- 1) ระดับบุคคล รูปแบบจะเน้นในด้านการต่างตอบแทน ความไว้วางใจ
- 2) ระดับครอบครัว รูปแบบความสัมพันธ์ภาพจะเต็มไปด้วยความไว้วางใจ เอื้ออาทรสูง และผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกันสูง
- 3) ระดับกลุ่ม/องค์กร รูปแบบจะเน้นการร่วมมือจัดการ การมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์กัน
- 4) ระดับชุมชน ความสัมพันธ์ภาพจะเหนียวแน่นมากกว่าระดับกลุ่ม/องค์กร แต่จะแน่นแฟ้น หรือเข้มข้นเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่ชุมชนเผชิญ
- 5) ระดับประเทศ รูปแบบความสัมพันธ์อาจจะไม่แน่นแฟ้นทั้ง 4 ระดับที่กล่าวมา แต่สัมพันธ์ภาพจะโยงใยเหมือนกัน คือการเป็นคนไทยด้วยกัน คนภูมิภาคเดียวกัน ศาสนาเดียวกัน เป็นต้น

องค์ประกอบสำคัญของทูทางสังคม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550: 2) ได้สังเคราะห์ความรู้และความคิดเรื่องทูทางสังคมจากแหล่งความรู้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประกอบกับการระดมข้อคิดเห็นจากเวทีต่าง ๆ จึงได้ประมวลสรุปความหมายและ

ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

องค์ประกอบของทุนทางสังคมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ดังนี้

“ทุนทางสังคม” เกิดจาก การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจสายใยความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ใน องค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชน และสังคม” องค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านมีบทบาทและยึดโยงให้เกิดทุนทางสังคม ดังนี้

1) **คน** มีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศ ที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติทั้ง *ด้านสุขภาพ* ที่มุ่งให้คนมีร่างกายแข็งแรงสามารถดูแลตนเองได้ *ด้านจิตใจ* ให้เป็นคนที่มีจิตใจดี มีน้ำใจ เอื้ออาทร เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความเสียสละ มีจิตสำนึก สาธารณะ และรักชาติ ฯลฯ และ *ด้านสติปัญญา* ให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่องจนมีนิสัยใฝ่รู้ไปตลอดชีวิต และพร้อมปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งมีความรู้และทักษะ ในการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เมื่อมารวมตัวร่วมคิด ร่วมทำในกิจกรรมต่าง ๆ นำความรู้ที่ตนเองมีอยู่มาแลกเปลี่ยน เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและก่อให้เกิดประโยชน์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2) **สถาบัน** มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชน/สังคมทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยมีสถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานในสังคมที่หล่อหลอมคนตั้งแต่แรกเกิด เป็นแหล่งบ่มเพาะ ปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมค่านิยมที่ดีงาม รวมทั้งจิตสำนึกรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สถาบันศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม กลุ่มเกลาจิตใจให้ตั้งมั่น อยู่ในคุณความดี สถาบันศาสนาที่มีความเข้มแข็งจะสร้างศรัทธาให้แก่คนในสังคมและ เสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สถาบันการเมืองการปกครอง ทำหน้าที่กำกับ ดูแลให้ สังคมอยู่ในระเบียบแบบแผนและให้คนในสังคมปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดร่วมกัน สถาบันการศึกษา เป็นแหล่งสร้างความรู้ทางวิชาการควบคู่กับการพัฒนาให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมแก่คนในสังคมโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งมีความพร้อม ทางด้านการบริหารจัดการ บุคลากร ทรัพยากร และเครือข่าย เมื่อประกอบกับการใช้ หลักบรรษัทภิบาลในการดำเนินธุรกิจหรือดำเนินธุรกิจที่มีกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมแล้วจะ เป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมหาศาล และสื่อ เป็นสถาบันที่สามารถชี้แนะ และมีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรม ค่านิยมของคนในสังคมในวงกว้าง

3) **วัฒนธรรม** คือสิ่งที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ เป็นในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ตามค่านิยมความเป็นไทย นอกจากนี้ ยังมีในรูปของแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ฯลฯ วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหนภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ฟื้นฟู พัฒนาและต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

4) **องค์ความรู้** อันประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งจากอดีตถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ และสร้างสมดุลในการอยู่ร่วมกันของคนและธรรมชาติอย่างเกื้อกูลกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ มีความหลากหลาย ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อตอบสนองเป้าหมายหรือความต้องการของชุมชนได้ เช่น ความต้องการของตลาด การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้อย่างเหมาะสม เป็นต้น

ความคงอยู่ของทุนทางสังคมไทย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกส่วนของโลก ระบบทุนนิยมซึ่งเป็นกระแสหลักได้มีผลกระทบต่อโครงสร้างสังคมและชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ย่อมจะมีผลกระทบต่อทุนทางสังคมตามไปด้วย แต่โดยที่ทุนทางสังคมในสังคมไทยไม่ได้เป็นพื้นฐานของทุนนิยมแบบตะวันตก จึงทำให้เกิดปัญหาและความขัดแย้งขึ้นในสังคมไทยอยู่เนื่อง ๆ เช่น ระบบทุนนิยมย่อมจะทำลายระบบวัฒนธรรมชุมชน จึงเกิดกระแสของการต่อต้านจากแนวคิดหลักของวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นรากฐานของทุนทางสังคมในสังคมไทย

จึงอาจกล่าวได้ว่า ทุนทางสังคมกับกระแสการพัฒนาของโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่รวมทั้งทุนทางสังคมที่อาจจะผันแปรไปสู่การพัฒนาทุนทางสังคมในแนวใหม่ตามกระแสของตะวันตก

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของ ปิ่นวดี ศรีสุวรรณ พบว่า มุมมองของทุนสังคมที่ภาครัฐบาลหรือการเมืองของไทยเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยไม่คำนึง

ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ถึงความยั่งยืนของทุนสังคมเพียงเพื่อต้องการพัฒนาในทางเศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาที่วัดผลของตัวเลขทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ได้ละทิ้งการพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ดั่งมาได้ก่อให้เกิดปัญหาที่สังคมนานัปการ (ปีนวดิ ศรีสุพรรณ. 2546: ก) สำหรับการมุมมองของนักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน และนักพัฒนาที่พยายามที่จะให้ความหมายของทุนทางสังคมโดยอิงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน การช่วงชิงการเป็นเจ้าของวาทกรรมทุนทางสังคมทั้งแนวคิดและปฏิบัติการดังกล่าวจะพิจารณาได้ว่าเชื่อมโยงกับเรื่องผลประโยชน์และอำนาจ โดยความคิดเกี่ยวกับ “ระบบคุณค่า” และ “มูลค่า” ปรากฏในปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ค่อนข้างชัดเจน (ศิริวรรณ มนอัครมตุง. 2549: 17 - 34)

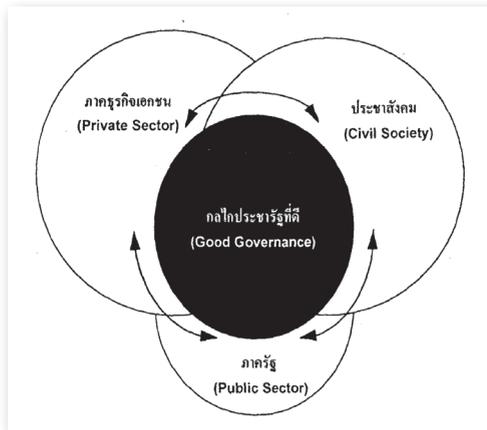
จะเห็นได้ว่ามุมมองของฝ่ายบริหารที่เป็นกลไกสำคัญกลับมองทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ผลประโยชน์ และอำนาจ เพื่อหาคุณค่าและมูลค่าดั่งเช่นนโยบาย โครงการต่าง ๆ ที่รัฐได้ก่อตั้งหลายต่อหลายนโยบาย สำหรับนักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน และนักพัฒนาต้องการความยั่งยืนของการพัฒนา สำหรับเจ้าของต้นทุนทางสังคมไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดและความเห็นหรือขาดการเรียนรู้ใด ๆ ทั้งสิ้น

โดยสรุป ทุนทางสังคม หมายถึง ทุนที่เกิดจากความสัมพันธ์ของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชน รวมถึงเครือข่าย ซึ่งเป็นความรู้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ อันเพื่อนำไปสู่การสร้างความร่วมมือ พัฒนาความรู้ สร้างความไว้วางใจเชื่อใจกัน และความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสามารถบูรณาการทุนทางสังคมที่มีอยู่ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ ดังนั้น ทุนทางสังคม จึงเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น ผู้เขียนจึงวิเคราะห์เชื่อมโยงกันของทุนทางสังคมกับการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ดังนี้

ข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ทุนทางสังคมเป็นระบบที่มีคุณค่าของสังคม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการจัดการที่ดี โดยการกำหนดเป็นนโยบายของท้องถิ่น โดยผู้เขียนได้นำแนวคิดการบริหารที่ดีตามหลักกลไกประชาธิปไตยที่ดี ซึ่ง อรพินท์ สฟโชคชัย (2541) ได้สรุปไว้เป็นอย่างดีว่าการสร้างกลไกประชาธิปไตยที่ดีสามารถส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคนในสังคมให้มีความยั่งยืน ซึ่งองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nation Development Programme-UNDP) ก็เป็นแกนนำในการผลักดันความคิดนี้ในระดับสากล โดยสามารถศึกษาจากเอกสารของ UNDP

ในเรื่อง Governance for Sustainable Human Development ซึ่งมีการนิยามกลไกประชารัฐไว้อย่างชัดเจนว่ามี 3 ด้านคือ ด้านประชาสังคม (Civil Society) ด้านภาคธุรกิจเอกชน (Private Sector) และด้านภาครัฐ (State) ดังภาพที่ 1 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสร้างความสมดุลระหว่างองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ให้ดำรงอยู่อย่างสันติสุขและมีเสถียรภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของกลไกประชารัฐที่ดีและส่วนต่าง ๆ ของสังคม
ที่มา: อรพินท์ สบโชคชัย (2541: 5)

นอกจากนี้ อรพินท์ สบโชคชัย (2541: 5) ได้กล่าวถึง กลไกประชารัฐที่ดีมีบทบาทอำนาจหน้าที่ในการดูแลบริหารจัดการใน 3 ด้าน ประกอบด้วย

1. กลไกประชารัฐด้านเศรษฐกิจ (Economic Governance) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายที่มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจภายในของประเทศ และกระทบถึงความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจอื่น ๆ
2. กลไกประชารัฐด้านการเมือง (Political Governance) หมายถึง กระบวนการกำหนดนโยบายที่มีผลต่อปวงชนในประเทศ ได้แก่ รัฐสภา หรือฝ่ายการเมือง ไม่ว่าจะเป็นผู้แทนจากการเลือกตั้ง แต่งตั้ง หรือแต่งตั้ง
3. กลไกบริหารรัฐกิจหรือภาคราชการ (Administrative Governance) หมายถึง กลไกและกระบวนการในการแปลงนโยบายและทรัพยากรไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ประสิทธิภาพ และเที่ยงธรรม ซึ่งผ่านทางกลไกการกำหนดนโยบายและหน่วยงานปฏิบัติ

กลไกประชารัฐที่ดีข้างต้นเป็นมุมมองในมิติระดับชาติ ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนจะพิจารณาในมิติระดับท้องถิ่นโดยการนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) ได้กำหนดหลักการสำคัญของการบริหารที่ดีในด้านประชารัฐ (Participatory State) ว่ามีองค์ประกอบสำคัญ คือ หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) และหลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ (Participation/Consensus Oriented) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ออนไลน์), 2559) ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับทุนทางสังคม เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรนิติบุคคลที่ได้รับการกระจายอำนาจในการพัฒนาท้องถิ่นมาจากส่วนกลาง มีอำนาจอิสระในการบริหารจัดการท้องถิ่นภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมาย และเป็นองค์กรหลักและความหวังสำคัญของท้องถิ่นในการสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นนั้น ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทต่อการทบทวนและสำรวจทุนทางสังคมที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นทุนในระดับมหภาค จุลภาค หรือในระดับโครงสร้าง รวมถึงการพิจารณาทุนทางสังคมในทุกระดับทั้งระดับปัจเจกบุคคล สถาบัน วิถีชีวิต และองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยการบูรณาการทุนที่มีอยู่เพื่อร่วมกันสร้างพลังทุนทางสังคมในการสร้างสรรค์ท้องถิ่น

จากการศึกษาสาระของทุนทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดี โดยแนวคิดกลไกประชารัฐที่ดี รวมทั้งการให้ความสำคัญของบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายในการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

1. ด้านนโยบาย ในการบริหารท้องถิ่นหากไม่มีวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของการพัฒนา ย่อมไม่เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ หากต้องการให้เกิดการบูรณาการทุนทางสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยบทบาทของผู้บริหารหรือผู้นำท้องถิ่น ต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นให้ชัด โดยเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างพลังของการนำการเปลี่ยนแปลงที่ทุกคนตระหนักและให้ความสำคัญ นั่นคือ การกำหนดนโยบายในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นตามหลักกลไกประชารัฐที่ดี โดยบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนา โดยมีกลไกในการ

ดำเนินงาน โดยสร้างความการรับรู้ให้กับทุกภาคส่วนในท้องถิ่น ทั้งองค์กรราชการ องค์กรภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ว่าท้องถิ่นมีทุนทางสังคมโดยอยู่บ้าง โดยผ่านกระบวนการสำรวจข้อมูล ทุนทางสังคมด้วยการศึกษาวิจัย เพื่อการให้ข้อมูลในเชิงประจักษ์ และสร้างความตระหนัก ในความจำเป็นของการบูรณาการทุนทางสังคมนั้นๆ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับทุกคนมีส่วนร่วม พัฒนาไปพร้อม ๆ กัน เพื่อเป้าหมาย ระยะยาวของการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

2. ด้านการมีส่วนร่วม เป็นขั้นตอนสำคัญต่อด้านนโยบายของท้องถิ่นที่ได้ให้ ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น กลไกต่อไป คือการแสดงบทบาทในเชิงรุก (Active Approach) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นและสร้างความตระหนักให้กับทุกภาคส่วนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ตามศักยภาพ ทั้งนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพัฒนาวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของ ประชาชนโดยอาศัยกลไกต่างๆ ของรัฐ ในหลากหลายวิธีการ ทั้งแบบที่เป็นทางการ และแบบ ไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นของการให้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะเป็พื้นฐานของการนำไปสู่การมีส่วนร่วมในขั้นตอนอื่น ๆ จนถึงระดับของการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งจะสร้างความ ภาควุฒิให้ให้กับทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการรักษาทุนทางสังคม การใช้ประโยชน์ ทุนทางสังคม และสุดท้ายผลประโยชน์สาธารณะที่ทุกคนจะได้รับร่วมกัน

3. ด้านเครือข่าย การดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง แสวงหาพันธมิตรหรือเครือข่ายในด้านต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับ ท้องถิ่นเอง ซึ่งมีหลายเครือข่ายทางสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพัฒนา รือพื้นที่ ความสัมพันธ์ใหม่ และสร้างแนวทางการทำงานร่วมกันใหม่ เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยการบูรณาการทุนทางสังคมของแต่ละเครือข่ายในท้องถิ่น เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน เครือข่ายอนุรักษ์ป่า เครือข่ายต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น และนอกจากนี้ การแสวงหา เครือข่ายใหม่ที่อยู่นอกท้องถิ่น ยังจะช่วยเสริมพลังให้กับท้องถิ่นในการบูรณาการทุน ทางสังคมที่มีร่วมกันได้ เพื่อให้เกิดการจัดการร่วมกันตามหลักการกลไกประชารัฐที่ดี

ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

บทสรุป

ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้หล่อหลอมสั่งสมขึ้นมาเกิดเป็นบรรทัดฐานวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุนขั้นพื้นฐานของสังคมที่ช่วยเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน โดยอาจกล่าวได้ว่าทุนทางสังคมเป็นทรัพย์สินสาธารณะที่มีค่า ก่อให้เกิดประโยชน์เพิ่มพูนแก่ประเทศมากขึ้นเท่านั้น ฉะนั้นกลไกการให้ชุมชนเข้าใช้ทุนทางสังคมที่ลงตัวและเป็นการบูรณาการทางความรู้ ความคิด กับทุนสังคมนั้น ๆ โดยใช้หลักกลไกประชาธิปไตยที่ดีมาเป็นกลไกในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นให้สามารถมีความเข้มแข็งและยั่งยืนทั้งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย นโยบายทางการบริหารของผู้นำในการยึดหลักกลไกประชาธิปไตยที่ดีเป็นแนวทางในการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น นโยบายการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนประชาชน และนโยบายในการแสวงหาความร่วมมือในรูปแบบของเครือข่ายใหม่ และการรักษาเครือข่ายเดิม เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามหลักการกลไกประชาธิปไตยที่ดี ท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการวิเคราะห์ว่าอะไรคือทุนทางสังคมของท้องถิ่นตนเอง และเรียนรู้ในการใช้ทุนทางสังคมเป็นต้นทุนที่สำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยการนำหลักกลไกประชาธิปไตยที่ดีมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

- กมล บุญเขต และคณะ. 2557. การสร้างทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ผ่านความหลากหลายทางชาติพันธุ์. รายงานการวิจัย. สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2541. ชุมชนเข้มแข็ง ทุนทางสังคมไทย. (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม).
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. 2547. “วาทกรรมทุนทางสังคม: กระบวนการสร้างแนวคิดและปฏิบัติการ ในบริบทการพัฒนาของไทย (พ.ศ. 2540 - 2546)”, *วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา มหาวิทยาลัย*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ประเวศ วะสี. 2542. *ชุมชนเข้มแข็ง: ทุนทางสังคมของไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน).
- ดาเรศ ชูยก. 2548. “ทุนทางสังคมกับนักพัฒนา”, *วารสารพัฒนาชุมชน*, (ปีที่ 44 ฉบับที่ 8 ประจำเดือน สิงหาคม).
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. 2541. *แผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)).
- ศิริวรรณ มนอัคระผดุง. 2549. “บทบาททุนทางสังคมกับการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน”, *วารสารสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน มีนาคม).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. *การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. 2559. *การส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. เข้าถึงได้จาก http://opdc.go.th/special.php?spc_id=3&content_id=2225. สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2559.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2544. *มิติชุมชน วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วย สิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย).
- อรพินท์ สฟโชคชัย. “สังคมเสถียรภาพและกลไกประชารัฐที่ดี (Good Governance).” *รายงานที่ตีอาร์ไอ* ฉบับที่ 20 เดือนธันวาคม 2541.